

Pr Signe Riisalo
Sotsiaalministeerium
info@sm.ee

Teie 25.06.2024 nr 1.2-2/68-1

Meie 17.07.2024 nr 1-11/24/5640

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse ja teiste seaduste muutmise
seaduse eelnõu kohta arvamuse avaldamine

Austatud sotsiaalkaitseminister

Täname Teid võimaluse eest anda arvamus puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta.

1. Teeme ettepaneku täpsustada seaduse eelnõu järgmiselt:

1.1. Eelnõu § 4 punktiga 30 muudetakse sotsiaalhoolekande seaduse (edaspidi SHS) § 142¹ lõike 1 punkti 2 ning lisatakse, et sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistris töödeldakse isiku kohta lisaks töövõime andmetele ka tervises seisundiga seotud tegutsemise ja osalemise piirangute andmeid.

Töötukassa hinnangul tuleks eelnõu § 4 punkt 30 sõnastada järgmiselt:
„30) paragrahvi 142¹ lõike 1 punkti 2 täiendatakse pärast sõna „töövõime“ tekstiosaga „ja tervises seisundiga seotud tegutsemise ja osalemise piirangute“;

Selgitus: tegutsemise ja osalemise piirangud on eelnõu seletuskirja kohaselt seotud töövõime hindamisel tuvastatud piirangutega, mistõttu peab koma asemel olema sidesõna „ja“.

Täiendavalt selgitab töötukassa, et rakendusaktide kavandis 2 Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistri põhimäärus“ muudatuste punktis 2 tuleb edaspidi kooskõlastatult töötukassaga täpsemalt välja tuua töötukassa andmekogust saadavate andmete loetelu.

1.2. SHS §-d 63 ja 70 annavad Sotsiaalkindlustusametile õiguse sotsiaalse rehabilitatsiooni ja erihoolekande teenuse suunamisotsuse langetamiseks kasutada töövõime hindamisel antud eksperdiarvamust. Palume sarnane säte lisada ka SHS § 15 lõikesse 2, vastasel korral puudub töötukassal õiguslik alus nimetatud andmete andmiseks kohalikule omavalitsusele isiku abivajaduse väljaselgitamiseks.

Teeme ettepaneku täiendada SHS § 15 lõiget 2 punktiga 3 järgmises sõnastuses:
„3) töövõime hindamise käigus koostatud eksperdiarvamuses sisalduvaid andmeid ja Eesti Töötukassa antud töövõime hindamise otsuses sisalduvad andmed.“.

1.3. Samuti juhime tähelepanu, et lisaks töövõime hindamise andmetele on töötukassa andmekogus olemas ka tööalase rehabilitatsiooni andmed isiku funktsioneerimisvõime, osutatud rehabilitatsiooniteenuste ning tööalase rehabilitatsiooni tulemuslikkuse kohta, mis on dokumenteeritud RFK alusel. Näeme, et ka need andmed võiksid toetada isiku abi- ja toetusvajaduse hindamist KOV-s, vähendada hindamisega (ja teenuste osutamisega) seotud

dubleerimist ning soodustada KOV ja töötukassa vahelist koostööd. Eelnõust ega seletuskirjast ei nähtu, kas ja millal on kavas andmevahetus tööalase rehabilitatsiooni osas.

1.4. Teeme ettepaneku muuta tööturumeetmete seaduse § 5 lõike 7 punkti 6 ja sõnastada järgmiselt:

„6) andmed isiku tervises seisundi, töövõime hindamise ning tuvastatud töövõime ulatuse, püsiva töövõimetuse ja puude raskusastme ning sellega seotud tegutsemis- ja ühiskonnaelus osalemise piirangute kohta;“.

1.5. Teeme ettepaneku lisada eelnõusse töövõimetoetuse seaduse § 22¹ lõike 2 punkti 3 muudatus ning sõnastada see järgmiselt:

„3) töövõime hindamiseks – püsiva töövõimetuse ja tähtajatult määratud invaliidsusgrupi andmeid, puude raskusastme tuvastamise taotlusega koos esitatud töövõime hindamise taotluse andmeid ning puude raskusastme ning sellega seotud tegutsemis- ja ühiskonnaelus osalemise piirangute andmeid;“.

Selgitus punktide 1.4 ja 1.5 kohta:

Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse § 2 lg 2¹ kohaselt tuvastatakse inimesel puue lähtuvalt igapäevastest tegutsemis- ja ühiskonnaelus osalemise piirangutest. 01. juulil 2024 jõustusid sotsiaalkaitseministri 05.03.2019 määruse nr 12 „Sotsiaalkaitse infosüsteemi põhimäärus“ (edaspidi SKAIS) § 13 lg 1 p 3 ja § 17 lg 13 muudatused. § 13 lg 1 p 3 kohaselt kantakse SKAISi andmed isiku tervises seisundi ja puude raskusastme tuvastamisel hinnatud tegutsemise ja osalemise piirangud, organismi funktsioonide kõrvalekaldeid ja struktuuride kahjustused, keskkonnategurid, RFK koodid ja viited allikatele.

Töötukassal on tööturumeetmete seaduses ja töövõimetoetuse seaduses sätestatud ülesannete täitmiseks vajadus saada ka Sotsiaalkindlustusameti poolt puude raskusastme tuvastamisel hinnatud tegutsemis- ja ühiskonnaelus osalemise piirangute andmeid (s.o RFK-põhised andmed). Näiteks vajab töötukassa neid andmeid Vabariigi Valitsuse 29.09.2023 määruse nr 90 „Tööhõiveprogramm 2024–2029“ §-s 21 sätestatud töökeskse nõustamise läbiviimisel, sealhulgas kui puudega inimene võtab ennast töötukassas töötuna arvele ja vajab tööturuteenuseid. Samuti on puude raskusastme tuvastamisel hinnatud andmed vajalikud töövõime hindamise läbiviimiseks, kui noor tuleb taotlema töövõime hindamist, et ekspertarstil oleks võimalik taustainfona kasutada varasema ekspertiisi andmeid.

Eeltoodud muutmissettepanekute alusel tuleb muuta ka majandus- ja infotehnoloogiaministri 22.12.2023 määrust nr 69 „Töötukassa andmekogu põhimäärus“ töödeldavate andmete ja teistest andmekogudest saadavate andmete osas.

1.6. Eelnõu § 5 punktiga 3 täiendatakse muuhulgas töövõimetoetuse seaduse §-i 27 lõikega 11.

Teeme ettepaneku sõnastada töövõimetoetuse seaduse § 27 lõige 11 järgmiselt:

„(11) Kui alla 18-aastaselt isikul on tuvastatud osaline või puuduv töövõime enne 2027. aasta 1. veebruari ja osalise või puuduva töövõime kestus lõppeb pärast 2027. aasta 31. jaanuari, kuid enne isiku 18-aastaseks saamist, pikendab töötukassa osalise või puuduva töövõime kestust ja töövõimetoetuse maksmise perioodi kuni isiku 18-aastaseks saamiseni.“.

Selgitus: töövõimetoetuse seaduse §-s 8 on sätestatud töövõime kestus ja ka § 27 lõikes 11 on mõeldud vähenenud töövõime kestust, mitte otsuse kehtivusaega, mida otsuses ei märgitagi. Sarnaselt on sõnastatud ka töövõimetoetuse seaduse § 8¹ lõikes 2, mille kohaselt pikendab töötukassa hädaolukorra, eriolukorra, erakorralise seisukorra või sõjaseisukorra ajal

isiku osalise või puuduva töövõime kestust. Õigusselguse huvides ja erinevate tõlgendamiste vältimiseks võiks õigusaktis kasutada läbivalt samu termineid.

1.7. Eeltoodud muudatuste tegemisel tuleb vastavalt täiendada ka eelnõu seletuskirja.

2. Teeme ettepaneku täpsustada seletuskirja järgmiselt:

2.1. Eelnõu seletuskirjas tuleb läbivalt asendada sõnad „tegutsemis- ja osaluspiirangu andmed“ sõnadega „tegutsemise ja osalemise piirangute andmed“ vastavas käändes.

Selgitus: sõnastus tuleb viia vastavusse eelnõu § 4 punkti 30 sõnastusega ning töövõimetoetuse seaduse § 5 lõikega 2, mille kohaselt võetakse töövõime hindamisel arvesse isiku tervises seisundit ning sellest tulenevaid tegutsemise ja osalemise piiranguid, nende prognoosi ja eeldatavat kestust.

2.2. Eelnõu seletuskirja § 5 punkti 3 selgitav osa TVTS § 27 lõike 10 punkti 1 kohta tuleb sõnastada järgmiselt:

„Punkt 1 reguleerib uusi juhtumeid ja sätestab, et vähemalt 16-aastasele isikule, kes on esitanud töövõime hindamise ja töövõimetoetuse taotluse ning taotluse kohta ei ole tehtud otsust enne 2027. aasta 1. veebruari, kohaldatakse seaduse kuni 2027. aasta 31. jaanuarini kehtinud redaktsiooni §-s 2 sätestatud.“.

Selgitus: Sõnastus on viidud vastavusse eelnõu § 5 punkti 3 sõnastusega.

2.3. Eelnõu seletuskirja § 5 punkti 3 selgitav osa TVTS § 27 lõike 10 punkti 3 kohta tuleb sõnastada järgmiselt:

„Punkt 3 sätestab, et kui alla 18-aastaselt isikul on varem tuvastatud vähenenud töövõime või tööealise inimese puude raskusaste, kuid osalise või puuduva töövõime või puude raskusastme otsuse kehtivus lõppes enne 2027. aasta 1. veebruari ja isik ei esitanud kordushindamise taotlust TVTS § 8 lõikes 3 sätestatud tähtaja jooksul, võib ta esitada töövõime hindamise taotluse ka pärast 2027. aasta 31. jaanuari. Selle eesmärk on vähendada isikute ja asutuste halduskoormust, et alla 18-aastane isik, kes on juba olnud töötukassa klient, ei peaks pöörduma SKA-sse lapse puude raskusastme tuvastamiseks vaid väga lühikeseks perioodiks (kuni 18-aastaseks saamiseni).“.

Selgitus: Sõnastus on viidud vastavusse eelnõu § 5 punkti 3 sõnastusega.

2.4. Eelnõu seletuskirja § 5 punkti 3 selgitava osa viimases lõigus tuleks viies lause sõnastada järgmiselt „Näiteks kui 16-aastaselt isikul tuvastati osaline töövõime 2026. aasta detsembris üheks aastaks, peab ta korduvhindamisele pöörduma 17-aastasena 2027. aasta detsembris.“.

Selgitus: Sõnastus on viidud vastavusse eelnõu § 5 punkti 3 sõnastusega. Lisaks, kuna töövõimet saab hinnata alates 16ndast eluaastast, siis on lauset täpsustatud ja välja on jäetud sõna „alla“.

2.5. Eelnõu seletuskirja punktis 6.1.1.1. „Muudatustest mõjutatud sihtrühmad“ tuleks teha järgmised muudatused:

2.5.1. neljas lõik pärast Tabelit 1. tuleb sõnastada järgmiselt:

„Töötukassa andmetel maksti 2023. aastal töövõimetoetust kuus keskmiselt 1446-le 16–17-aastasele puuduva või osalise töövõimega noorele. Keskmise töövõimetoetus osalise

töövõime puhul oli 302,53 eurot ja puuduva töövõime puhul 531,66 eurot, kogukulu 6,9 mln eurot. Töötukassa prognoosi kohaselt on 2026. aastal hinnanguliselt kuus keskmiselt 1596 16–17-aastast noort puuduva või osalise töövõimega töövõimetoetuse saajat ehk 5,1% , mis hakkab järk-järgult vähenema pärast 2027. aasta muudatusi.“.

2.5.2. Tabel 2. nimetus tuleb sõnastada järgmiselt:

„Tabel 2. 16–17-aastased töövõimetoetuse saajad keskmiselt kuus“.

2.5.3. Tabelis 8 „Puudega lapse vanuse tõstmine 18. eluaastani“ on puudetoetuse ja töövõimetoetuse kulud kokku 2028. aastal 5 071 987 eurot. Samas, kui liita kokku samas tabelis oleva puudetoetuse (2 158 090 eurot) ja töövõimetoetuse (2 913 898 eurot) summad, on kokku summa 5 071 988 eurot.

Samas jääb töötukassale selgusetuks, mis andmetel on saadud 2027+ summad samas tabelis rida „Kui jääb samaks“ töövõimetoetus 16-17-aastastele korral.

2.6. Eelnõu seletuskirja punkti 6.2.6. esimese lõigu viimane lause tuleks sõnastada järgmiselt:

„Muudatustega täiendatakse STAR-is töödeldavate isiku kohta käivate muude andmete loetelu ning lisaks töövõime andmetele töödeldakse tervises seisundiga seotud tegutsemise ja osalemise piirangute andmeid.“.

Selgitus: sõnastus on viidud vastavusse eelnõu § 4 punkti 30 sõnastusega.

2.7. Seletuskirja kohaselt jõustub 2025. aastal kohalike omavalitsuste poolt inimese abi- ja toetusvajaduse hindamine, võetakse kasutusele vastav instrument ning kantakse abi- ja toetusvajaduse hindamise andmed sotsiaalteenuste ja -toetuste infosüsteemi. Sama instrumenti hakkab seletuskirja kohaselt kasutama ka Sotsiaalkindlustusamet. Sellega seoses soovib töötukassa andmevahetust töötukassa andmekogu ja sotsiaalteenuste ja -toetuste infosüsteemi vahel, et ka töötukassale oleksid abivajaduse hindamise andmed digitaalselt kättesaadavad.

2.8. Kuigi töötukassa toetab põhimõtteliselt puudega laste vanusepiiri ühtlustamist, osundame veelkord murekohale, et puudega laste vanusepiiri tõstmine ning töövõime hindamisele sisenemine 18. eluaastast põhjustab märgatava sissetuleku languse 16.-17. aastaste lastel ja nende peredel.

Eelnõu seletuskirjas on küll viidatud, et „16–17-aastaste puudetoetused tõusevad märgatavalt sõltuvalt puude raskusastmest 97–170 eurot, küll aga kaovad 16–17-aastastel töövõimetoetused.“ (seletuskiri lk 31), kuid sellest lausest võib jääda ekslik mulje, justkui kataks puudega lapse toetuse tõus majandusliku olukorra halvenemise. 2024 aastal on keskmine töövõimetoetus osalise puudega inimesele 351,75 eurot ning puuduva töövõimega inimesele 617,70 eurot. Lisaks töövõimetoetusele võivad täna 16-17 aastased saada ka täiskasvanud puudega inimese toetust. Seaduse jõustumisest saavad 16 - 17 aastased puudega lapse toetust, mille summad on vastavalt keskmine puue 139 eurot, raske puue 180 eurot ja sügav puue 270 eurot, kus toetuse suurus on enam kui kaks korda väiksem täna saadavast töövõimetoetustest. Lisaks toob ka seletuskiri välja, et töövõimet on hinnatud rohkematel 16-17 aastastel kui puude raskusastet, tulenevalt meetodikate erisusest. 2023. aastal oli Eestis 1 028 puudega 16–17-aastast noort, samas töötukassa andmetel oli samal aastal töövõime hinnatud osaliseks või puudevaks 1561 16 – 17 aastasel noorel, ehk vahe on pea 500 inimest, kes jäävad edaspidi täielikult toetuseta. Kuigi eelnõuga üldiselt

parandatakse puuetega inimeste majanduslikku olukorda, siis 16-17 aastaste noorte ja nende perede majanduslik olukord halveneb oluliselt.

Palume seletuskirja majanduslike mõjude hindamisel toetuste suuruste muutuse mõju 16-17 sihtgrupile selgemalt välja tuua.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Meelis Paavel

juhatuse esimees

Sirlis Sõmer-Kull

Sirlis.Somer-Kull@tootukassa.ee

Ira Songisepp

Ira.Songisepp@tootukassa.ee

Karin Hanga

Karin.Hanga@tootukassa.ee